094. Almanca Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinde verilen derslerin çeviri edinçlerine yönelik sınıflandırılması – Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi örneği

Hasret TEZCAN[1]

APA: Tezcan, H. (2023). Almanca Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinde verilen derslerin çeviri edinçlerine yönelik sınıflandırılması – Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 1522-1537. DOI: 10.29000/rumelide.1252999.

Öz

Son yıllarda çeviri edinci kavramı çeviri öğretimi içerisinde önemli bir rol almıştır. Ders müfredatları ve eğitim-öğretim programları hazırlanırken öğrencilere çeviri edinçlerini kazandırma amacı göz önünde bulundurulmaktadır. Üniversite müfredatları oluşturulurken amaç, öğrencileri aldıkları öğretim sonucunda nitelikli bir çevirmen olarak profesyonel iş hayatına hazırlamaktır. Üniversitelerde verilen birçok ders ile birlikte öğrencilerde çeviri edinci de gelişmektedir. Bu çalışma kapsamında Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinin Almanca Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinde lisans öğrencilerine sunulan derslerin içerikleri incelenmiş ve sunulan derslerin içeriklerinin hangi çeviri alt edincinin kazanımına katkı sağladığını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma kapsamında bulunan bu üç üniversitenin ders planları incelenerek çalışmanın içerisinde bulunan grafikler hazırlanmıştır. Çeviri edinci kavramı bir üst kavram olarak içerisinde birçok alt kavram barındırmaktadır. Bu çalışma kapsamında sekiz çeviri alt edincine değinilecektir. Bunlar dil edinci, kültür edinci, çeviri kuramları edinci, metin edinci, uzmanlık bilgisi edinci, teknoloji edinci, sözlü ve yazılı çeviri edinci olarak belirlenmiştir. Bunlara ek olarak kısa bir şekilde eylem edinci kavramına değinilecektir. Çalışmanın başında çeviri edinci kavramı ve içerisinde barındırdığı bu alt kavramlar tek tek ele alınarak açıklanmıştır. Çalışmanın sonunda toplanan bilgilerden yola çıkılarak çeviri edinçlerinin öğrencilere kazandırılmasının önemine yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çeviri edinci, çeviri alt edinçleri, eylem edinci, akademik çeviri eğitimi, Almanca mütercim tercümanlık lisans dersleri

Classification of courses in German translation and interpreting departments in terms of translation competences

Abstract

During the recent years, the concept of translation competence has taken an important role in translation teaching. While preparing course syllabi and curricula, the aim of providing students with translation competences is taken into consideration. The aim of creating the university curricula is to prepare students for professional life as translators and interpreters. With many courses offered at universities, students develop translation skills. Within the scope of this research, the contents of the courses offered to undergraduate students in the departments of German Translation and Interpretation of Sakarya University, Istanbul University and Hacettepe University were examined

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, Çeviribilim Pr. (YL) (Tezli), (Sakarya, Türkiye), hasrettezcan12@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8769-3732 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi:29.12.2022-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252999]

and it is aimed to determine the content of the courses contribute to the acquisition of which translation sub-competences. In this context, the lesson plans of these three universities within the scope of the research were analysed and the graphs included in the research were prepared. The concept of translation competence, as a meta-concept, includes many sub-concepts. Within the scope of this research, eight translation competencies will be discussed. These are language competence, cultural competence, translation theories competence, text competence, specialized knowledge competence, technology competence, and interpreting and translation competence. In addition to these, the concept of action competence will be briefly mentioned. At the beginning of the research, the concept of translation competence and these sub-concepts were discussed and explained one by one. At the end of the research, based on the information gathered, the importance of teaching translation competences to the students is emphasized.

Keywords: Translation competence, translation sub-concepts, action competence, academic translation studies, German translation and interpreting undergraduate courses

Giriş

Yapılan tarihi araştırmalar ve arkeolojik incelemelerin sonucuna bakıldığında çeviri etkinliğinin çok eskilere dayandığı görülmektedir (Kautz, 2002, s.29, akt. Şevik & Gündoğdu, 2018, s.78). Bir bilim dalı olarak bakıldığında ise çeviribilim yeni sayılabilecek ve günümüzde gelişim göstermeye devam etmekte olan bir disiplin alanıdır. Son yıllarda birçok üniversitede nitelikli çevirmen yetiştirmeyi hedefleyen bölümler kurulmuş ve hala daha kurulmaya devam edilmektedir. Çeviri artık bağımsız bir disiplin olarak eğitimdeki yerini almış bulunmaktadır. Son yıllarda çevirinin öğretilebilirliğinin ortaya konulması açısından alanın araştırmacıları ve bilim insanları tarafından çeviri edinci kavramı üzerine araştırmalar yapılmış çalışmalar oluşturulmuştur. Bu çalışmalardan birisinde Eruz çeviri edincini çevirmenin doğru çeviri kararları alabilmesi için sahip olması gereken özellik olarak tanımlar (Eruz, 2004, s.157 akt. Şevik & Gündoğdu, 2018, s.79). Başka bir çalışmada Baydan edinç kavramının çeviri yapabilmek ve çevirmen olmak için gerekli bilgi ve becerilerin tamamını kapsayan bir şemsiye olduğunu belirtmektedir (Baydan, 2013, s.104). Çeviri edinci üzerine kapsamlı bir çalışma yapan Akalın (2016) çalışmasında kavram tartışmasına yer vermektedir ve çalışmasında çeviri edincini 'çeviriyi yapabilme gücünü gösteren bilgi ve beceriler' olarak tanımlamaktadır (Şevik & Gündoğdu, 2018, s. 79). Çeviri edinci öğrenilebilir ve dolayısıyla öğretilebilir tüm bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Üniversitelerde nitelikli çevirmen yetiştirmek hedefi doğrultusunda, öğrencilere çeviri edincini kazandırmak müfredatlara dahil edilmiştir. Çeviri edinci kavramı çeviri eğitimi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir.

Daha önce de belirtildiği gibi çeviri edinci kavramı kapsamında alanda yapılan farklı çalışmalar mevcuttur. Bir bilim dalı olarak sürekli gelişim göstermeye devam etmekte olan çeviribilim alanının içerisinde yapılan her bir çalışma alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Daha önce çeviri edinci kavramını tanımlamak ve tartışmak amacını taşıyan çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın farkı, ortaya çıkış amacının üniversitelerin ders planlarını ve ders kapsamlarını inceleyerek çeviri edinçlerinin öğrencilere sunulan derslerin içerisindeki görünürlülüğünü tespit etmek ve dersleri çalışmanın kapsamında bulunan çeviri alt edinçleri içerisinde kategorize etmek olmuştur. Çalışmayı bu amaç doğrultusunda hazırlamak adına nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çeviri edinci ve çeviri eğitimi ile ilgili çevrimiçi ve kütüphaneler aracılığıyla kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve elde edilen dokümanlar analiz edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında bulunan Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinin resmi internet sayfalarında yayınlanmış olan, 2022/2023 öğretim yılına ait ders listeleri ve her bir ders için hazırlanmış olan ders öğrenim çıktıları tek tek

incelenmiştir. İlgili üniversitelerde öğrencilere sunulan dersler çalışma içerisinde bulunan 3.1.-3.9. bölümlerinde verilen alt başlıklar altında gelişimine katkı sağladıkları çeviri alt edinçleri doğrultusunda kategorize edilmiştir. Dersleri çeviri alt edinçleri altında kategorize ederken ilgili dersin ders içeriği altında bulunan: "Öğrencilerin Almanca yetileri, ifade etme ve anlatma yeteneğini kazanmalarını ve geliştirmelerini sağlamak." şeklinde yazılmış olan ifadeler dikkate alınmıştır. Örnekteki sözlü anlatım dersi öğrencilerde dil ve sözlü çeviri edinçlerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır ve bu edinçler altında listelenmiştir. Çalışma içerisinde oluşturulan grafikler incelendiğinde bu üç üniversite arasında, ilgili çeviri alt edinçlerine hitap eden derslerin sayısal bir karşılaştırmasını yapmak da mümkün olmaktadır. Elde edilen bu veriler ışığında Türkiye'nin köklü üç üniversitesinin Almanca Mütercim Tercümanlık bölümlerinde öğrencilere sunulan derslerin içeriklerinin hangi çeviri alt edincinin kazanımına katkı sağladığını tespit etmek amaçlanmıştır.

1. Çeviri edinici nedir?

Çeviri edinçleri bir çevirmenin çevirisini gerçekleştirebilmesi için sahip olması gereken bilgi ve beceriler bütünüdür. Çevirmen bu edinçleri spesifik olarak gördüğü çeviri öğretiminin yanı sıra, hayatı boyunca gerek kültürel, gerek dilsel, gerekse meslek hayatında edindiği tecrübeler sonucu edinir. Çeviri öğretimi ile çeviri edinci kazandırmakta ki amaç öğrencilerde nitelikli çeviriler gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaçları olan çeviri edinçlerini oluşturmak ve geliştirmektir.

Edinç kavramı 'yetenek', 'yeti' ve 'beceri' kavramları ile benzerlik taşımaktadır ama bu kavramlardan ayrıştığı çok önemli bir nokta vardır. Türk Dil Kurumunun güncel sözlüğüne baktığımızda bu kelimelerin anlamları şu şekilde verilmektedir:

Yetenek:

1. isim, bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, istidat, kabiliyet, kudret.
2. isim, Bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite.
3. isim, eğitim bilimi, kişinin kalıtıma dayanan ve öğrenmesini çerçeveleyen sınır.
4. isim, eğitim bilimi, dışarıdan gelen etkiyi alabilme gücü (sozluk.gov.tr).

Yeti:

1. isim, felsefe İnsanda bulunan, bir şey yapabilme yeteneği, kuvve, meleke.
2. isim, ruh bilimi Bellek, usa vurma, algılama veya imgeleme gibi insanın doğuştan gelen zihin güçlerinden herhangi biri, meleke (sozluk.gov.tr).

Beceri:

1. isim, elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet.
2. isim, kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet.
3. isim, spor Vücudun, yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumu (sozluk.gov.tr).

Anlamsal olarak bakıldığında yeti ve yetenek kavramları insanda doğuştan itibaren var olan özellikleri kapsamaktadır. Becerinin de kişinin belli bir süre sonra yaptığı işte edindiği tecrübeler neticesinde sahip olduğu hakimiyet olarak açıklanabilir.

Edinç ise doğuştan sahip olunan bir nitelik değil öğrenilebilen bir nitelik olarak kabul görmektedir. Ayrıca edinç kavramı bilgi kavramından ayrı düşünülemez ve ancak dizgeli bilginin edinilmesi ve düzenlenmesi temelinde geliştirilebilir (Wilss, 1992: 10 v.d., akt. Durukan, Çelikay, 2018, s. 66). Edincin temelinde bilgi vardır. Edinç böylece belirli bir şeyi yapabilme ve bunu yapmaya yetkin olma durumunu tanımlar. Kişi bir şeyi yapabilecek potansiyele sahiptir ve bu kişinin aynı zamanda o işi yapmaya yetkisi vardır. Yetkin kişi olmak sorumlu kişi olmak anlamına da gelir. Kişi bir şeyden sorumludur ve aynı zamanda sahip olduğu bilgi ve becerilerle sorumlu olduğu işi başarılı bir şekilde tamamlayabilecek durumdadır (Schoeller-Boltz, 2010, s. 215).

Çeviri ile profesyonel anlamda ilgili olmayan pek çok insan çeviri yapabilmek için yabancı dil bilmenin yeterli olduğu yanılsamasına kapılabilmektedir. Hatta bu düşünce bazı çevirmenlerde dahi gözlemlenebilmektedir. Oysaki kaliteli bir çeviri gerçekleştirebilmek için sadece yabancı dil bilmek yeterli değildir. Bir çevirmenin bilgi birikimi ne kadar fazlaysa ve bu sahip olduğu bilgilerdeki hakimiyeti ne denli yüksekse ortaya çıkartacağı erek metinde sahip olduğu çeviri edinçlerinin niteliği ile doğru orantıda kaliteli olacaktır (Scheller-Boltz, 2010, s. 214).

Bunun yanı sıra bazen öğrenciler yabancı dil hakimiyetlerinin iyi bir çeviri gerçekleştirebilmek için yeterli olduğunu düşünebilmektedirler. İyi bir erek metin oluşturabilmek için ana dil hakimiyeti de en az yabancı dil hakimiyeti kadar önem taşımaktadır. Üstelik dildeki hakimiyet o dili iyi konuşup, iyi anlamaktan ibaret değildir. Bir dil ile çalışabilmek bunlardan çok daha fazlasını talep eder. Akademik çeviri eğitimi almış olan bir çevirmenin yabancı dilde ve ana dilde gerekli donanıma sahip olması beklenmektedir.

Bir üst kavram olan çeviri edinci kavramı altında pek çok alt kavram barındırmaktadır. Bunlar literatürde çeviri alt edinci olarak geçmektedir. İyi bir çeviri gerçekleştirebilmek için bir çevirmenin birden fazla alt edinci bir arada kullanabilmesi gerekir. Aşağıda çalışma kapsamında bulunan çeviri alt edinçleri ve yine çalışma kapsamında değinilecek olan eylem edinci açıklanmaktadır.

1.1. Dil edinci

Kuşkusuz dil edinci, bir çevirmenin gerek sözlü gerekse yazılı çeviri yapabilmesi için başlıca sahip olması gereken donanımdır. Dil edinci kendi içerisinde ana dil edinci ve erek dil edinci olarak ikiye ayrılır. Bu noktada ana dil edincinin ve erek dil edincinin aynı oranda önem taşıdıklarını belirtmekte fayda vardır.

İnsanın doğduğu andan itibaren ailesi veya çevresinden doğal yollarla öğrendiği dile anadil denir. Kişinin ana dili aynı zamanda kültürünün de bir parçasıdır. Aynı ana dile ve ana dil bilincine sahip bireyler aynı toplum içerisinde yaşayan diğer insanlarla ortak bir düşünce yapısına ve evreni birlikte anlama ve kavrama yeteneğine de sahip olurlar (Yazar, 2016, s.89). Ana dili gündelik yaşamı sürdürebilecek kadar konuşuyor ve anlıyor olmak, bu dil ile çalışarak çeviri yapabilecek edince sahip olmak için yeterli değildir.

Kitap okumak anadili geliştirmenin en önemli yollarındandır. Farklı metinleri okumak kelime hazinesini genişletir, okuduğunu anlama becerisi kazandırır. Bununla birlikte gramer olarak hatasız metinler üretebilmek adına ana dil dersleri büyük önem taşır. Bir dili konuşmak o dilde yazı yazabilmek için yeterli değildir. Yazı yazma becerisi özellikle edebi metin veya kitap çevirmenlerinin sahip olmaları gereken önemli bir özelliktir.

Erek dil metnin çevrildiği dildir. Erek dil edinci çevirmenin sahip olduğu yabancı dil bilgisidir. Çevirmen bu dilin kullanımına ve gramer yapısına hâkim olmalıdır. Hatasız çeviri yapabilmek için metinleri doğru şekilde anlamak ve aktarmak gerekir.

Erek dili geliştirecek olan derslerin yanı sıra, erek dilde yazılmış kitaplar okumak, altyazılı filmler izlemek bu dilin gelişmesine yardımcı olabilir. Mümkünse erek dilin konuşulduğu ülkeye bir yurt dışı gezisinde bulunmak oldukça faydalı olacaktır. Bu bağlamda üniversitelerin öğrencilerine sundukları Erasmus imkanları büyük önem taşır.

İyi bir çevirmenin anadil edinci ile yabancı dil edincine yüksek oranda iyi hâkim olması gerekir. Bu dillerden birisinde büyük eksikliklerin olması diğer dilde yüzde yüzlük bir hakimiyet söz konusu olsa dahi çeviride yanlışlıklar olmasına sebebiyet verebilir.

1.2. Kültür edinci

Çevirmenler iki dil arasında iletişim köprüsü kurarlar ve bu iletişim sadece sözcük düzeyinde kalmamalıdır. Çevirmenin görevi bir dili farklı bir dile kodlamaktan ibaret değildir. Çeviri aynı zamanda kültürlerarası bir aktarımdır. Gerek sözlü gerekse yazılı çeviride her zaman karşılıklı iki taraf vardır. Bunlar bazen kalabalık bir kitle, bazen farklı kurumlar, bazen de bireyler olabilmektedir. Çevirmenin görevi ihtiyaç duyulan alanda iletişimi sağlamak, bir tarafın anlatmak istediklerini diğer tarafa aktarmaktır.

Bu aktarımın en iyi şekilde gerçekleşebilmesi için çevirmenin gerek kendi kültürü hakkında gerekse erek kültür hakkında aynı oranda geniş bilgiye sahip olması gerekir, aksi takdirde hatalı çeviriler gerçekleşebilir.

Çevirmenin çok kültürlü olması gerekir. “Farklı kültürler arasında arzu edilen iletişimin gerçekleşip gerçekleşmemesi ve nasıl gerçekleştiği bu uzmanların (çevirmenlerin) kültür konusundaki yetkinliğine ve edincine bağlıdır” (Ammann 2008, s. 72).

Kültür edincinin önemini netleştirmek adına küçük bir örnek olarak Türk yemek tariflerindeki “soğanı öldürmek” tabirini kullanabiliriz. Bu tabirin ne anlama geldiğini bilmeyen bir çevirmen sözcüğü sözcüğüne bir çeviri gerçekleştirdiğinde erek okura yapılması gereken komutu iletememiş olur ve çeviri işlevliğini kaybeder.

“Çevirmen bir kültür uzmanıdır ve bu uzmanlığını bilişsel oranda yaptığı sürece çevirisi işler bir çeviri olacaktır” (Eruz, 2008, s. 41).

1.3. Çeviri kuramları edinci

Kuramlar uyulması gereken katı kurallar değillerdir. Kuramlar çevirmenin rehberi, yol haritasıdır. “Hiçbir zaman uygulamacıları aynı ölçütleri kullanmaya zorlayan bağlayıcı yöntemsel kurallar bütünü değildir. Kuramsal ilkeler kural koyucu, uygulamacıları kısıtlayıcı, sınırlayıcı değil aksine onları geliştirici, yaratıcılıklarını özendirici, yönlendirici bilgilerdir” (Gündoğdu 2004, s. 98-99).

Akademik çeviri eğitimi almış olan her çevirmenin belirli bir düzeyde çeviri kuramları bilgisine sahip olması gerekir. Kuram bilgisi sayesinde çevirmen bir olguyu veya olayı daha iyi algılayabilir ve ayırabilir (Türkmen, 2020, s. 14).

Kuram edincine yönelik dersler genellikle öğrencilerin diğer derslere oranla daha az istekle yaklaştıkları derslerdir. Çünkü kuramlar soyuttur, bu yüzden ilk kez çeviri kuramları ile ilgili ders alan öğrenciler bu bilgileri zihinlerinde şekillendirme ihtiyacı hissederler. İlerleyen zamanlarda çeviri kuramlarının iş hayatlarında kendilerine nasıl ışık tutabileceğini ve yardımcı olabileceğini fark ettiklerinde bu derslere olan yaklaşımları daha olumlu bir hal almaya başlar.

Eruz, kuramsal bilginin öğrencinin çeviri olgusuna bilimsel açıdan da bakabilmesine katkı sağladığını belirtir ve bu durum sayesinde çevirmenin rastgele kararlar almasının engellendiği görüşündedir (Eruz, 2003, s.74; akt. Şevik & Gündoğdu, 2018, s. 84).

Uzman bir çevirmenin iş hayatındaki başarı oranı sahip olduğu kuramsal bilgiye eşit oranla artacaktır.

1.4. Metin edinci

Ülkemizdeki çalışma koşulları gereği çevirmenler genelde farklı metinlerle çalışmaktadırlar. Belirli bir alanda uzmanlaşan çevirmenler de vardır elbette, fakat özellikle çeviri bürolarında çalışmakta olan çevirmenler hukuk metinleri, tıbbi metinler, iş sözleşmeleri, akademik çeviriler vb. birçok farklı alanda çeviriler gerçekleştirmektedirler.

Metin edinci çevirmenin bu farklı metinler ile çalışmasını kolaylaştırır. Bu edinç sayesinde çevirmen bir metni eline aldığında onun hangi alana ait olduğunu bilir. Katharina Reiss metin türünün çeviriyi yönlendirdiğini belirtir (Reiss, 1993; akt. Türkmen, 2020, s. 11). Çevirmen çeviri sürecinde uygulayacağı stratejiyi metin türüne göre şekillendirir. Bu sebepten dolayı çeviriye başlamadan önce kaynak metnin çevirmen tarafından irdelenerek metin türünün ve metnin hangi uzmanlık alanına ait olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Metin edinci çevirmenin hem kendi anadilinde hem yabancı dilde metinleri anlama ve yeniden üretme becerisidir. Metinlerdeki dil yapılarını, kullanılan sözcükleri ve metin türlerini birbirinden ayırt edebilme becerisidir. Amman metin edincini şu sözlerle ifade etmiştir: “Kişinin hem yabancı bir kültürde hem de kendi öz kültüründe metinleri alımlaması ve metin üretimiyle ilgili becerisidir” (Amman, 2008, s. 78).

1.5. Uzmanlık bilgisi edinci

Yukarıda belirtildiği gibi çevirmenler farklı alanlarda çeviriler gerçekleştirebildikleri gibi tek bir uzmanlık alanı geliştirerek sadece o alanda da çalışabilmektedirler. Çalışmalarını tek bir alana yönelik gerçekleştiren uzman bir çevirmenden o alanla ilgili gerekli bilgi donanımına sahip olması beklenir. Öyle ki bu bilgi donanımının alanın uzmanlarının sahip oldukları bilgilere oldukça yakın olması beklenir. Örneğin uzmanlık alanı hukuk olan bir çevirmenin ileri derecede hukuk bilgisine sahip olması beklenir. Buradaki hukuk bilgisi ile kastedilen durum bir çevirmenin tüm yasaları ezbere bilmesi değildir ama uzmanlık alanı hukuk olan bir çevirmen bir hukukçunun kullanacağı hukuk terimleri ile ilgili bilgi sahip olmalıdır, bu terimlerin gerek kaynak dilde gerekse erek dilde hangi anlamları taşıdığını bilmelidir.

Birden fazla uzmanlık alanlarına çeviriler gerçekleştiren çevirmenlerin de çevirilerini gerçekleştirecekleri farklı alanlar ile ilgili en azından genel kültür seviyesinde bilgi sahibi olması gerekir. Farklı uzmanlık alanlarına örnek olarak edebiyat, tıp, hukuk, spor, teknik, ekonomi alanları sayılabilir. Bu alanlarda çeviri gerçekleştiren kişi alan terminolojisine belirli düzeyde hâkim olmalıdır.

Uzmanlık bilgisi edinci çevirmenin farklı alanlardan çeviri işi aldığında sahip olmadığı bazı alan bilgilerini nereden bulabileceğini biliyor olmasını da kapsamaktadır. Bir çevirmenden ayrı ayrı her bir uzmanlık alanında tam hakimiyet sahibi olması beklenemez elbette. Bu durumun gerçekleşebilmesi pek mümkün değildir çünkü günümüzde çeviri ihtiyacı duyulan çok fazla alan mevcuttur. Uzman bir çevirmen sahip olmadığı bilgileri nerede bulabileceğini, bu bilgilere nasıl ulaşabileceğini ve bu bilgileri nasıl kullanabileceğini bilen bir çevirmendir.

1.6. Teknoloji edinci

Günümüzde teknoloji kullanımı hayatımızın bir parçası olmuş durumda. Elbette çeviride de teknoloji kullanımı olmazsa olmaz bir nitelik taşır duruma gelmiş bulunmakta.

Çeviri alanında hangi teknolojiler kullanılır, ne tür programlar vardır, bu programlar nasıl çalışır, bunların kullanımı çevirmene ne tür kolaylıklar sağlar. Bu soruların cevaplarını içeren bilgi birikimi teknoloji edincidir.

Teknoloji edinci son birkaç yıldır toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişim süreçleri bakımından çevirmenlerin rekabet edebilirlikleri için vazgeçilmez bir koşul olarak görülmektedir. Son zamanlarda teknoloji dil ve bilgi işlemcileri için, kısmi veya tam otomatik çeviriler için, somut amaçlara bilgi tasarımı oluşturmak için sürekli gelişmekte ve karmaşık iş süreçlerinde yerini almış bulunmaktadır (Budin, 2005: 2; akt. Haldan, 2018).

Günümüzde bazı işverenler çevirmenden bu programlar ile çalışmasını isteyebilmekte ve çevirinin ücretini dahi bu programların kullanımına göre belirleyebilmektedirler.

1.7. Sözlü çeviri edinci

Sözlü çeviri yapabilmek için dil edincinden fazlasına ihtiyaç vardır. Sözlü çeviri yazılı çevirinin sözlü şekli olarak anlaşılmamalıdır. Bu çeviri eyleminde metin üreticisi, aktarıcısı ve alımlayıcısı aynı mekânda bulunmaktadır ve çeviri eylemi neredeyse aynı anda gerçekleşir. Sözlü çeviri kendi içerisinde andaş çeviri, ardıl çeviri, fısıltı çevirisi gibi alt alanlara ayrılır. Bu alt alanlar sözlü çevirinin nasıl gerçekleştiğini bildirir. Andaş çeviri genellikle konferanslarda, panellerde veya büyük organizasyonlarda kullanılır. Çoğunlukla kabin içerisinde bulunan çevirmen konuşmacı ile aynı anda çevirisini gerçekleştirir ve dinleyiciler genelde çevirmenin sesini kulaklıklarından duyarlar. Ardıl çeviri sırasında çevirmen genellikle konuşmacının yanında bulunur. Konuşmacı konuşur çevirmen konuşmacının sözünün bittiği yerde çevirisini gerçekleştirir. Andaş çeviri genellikle spor ile ilgili alanlarda (örneğin futbol) veya daha küçük düzeydeki organizasyonlarda kullanılır. Fısıltı çevirisinde çevirmen geniş bir kitleye hitap etmez. Dinleyicinin yakınında bulunan çevirmen konuşmacının söylediklerini, ortamda bulunan diğer kişileri rahatsız etmeyecek bir ses düzeyinde dinleyiciye aktarır.

Sözlü çevirmenler metni anında anlayıp, karşı tarafa anlaşılır bir şekilde ifade etme becerisine sahip olmalıdır. Araştırmalarını yazılı çeviride olduğu gibi çeviri sırasında yapamayacağı için ön hazırlık yapması ve çeviriyi gerçekleştireceği alan ile ilgili bilgi sahibi olması beklenir. Sözlü çeviriler genelde birden fazla katılımcının bulunduğu ortamlarda gerçekleşmektedir. Sözlü çeviri gerçekleştirecek olan çevirmenin, çeviri becerilerinin yanı sıra iyi bir stres kontrolüne de sahip olması gerekir. Toplum önünde rahat hareket edebilmeli, iletişim becerileri yüksek olmalıdır. Konuşması akıcı ve anlaşılır olmalıdır. Bütün bu yan etmenler dahi sözlü çeviri edincinin bir parçasıdır.

1.8. Yazılı çeviri edinci

Yetkin bir çevirmenin hatasız çeviriler oluşturabilmek için iyi bir gramer bilgisine sahip olması gerekir. Cümlelerini yazılı olarak nasıl kurması gerektiğini iyi bilmelidir. İşini gerçekleştirmek için kullandığı dillerin her birinde kelime hazinesi oldukça gelişmiş olmalıdır. Aynı durumu farklı kelimeler ile aktarabilecek potansiyele sahip olmalıdır. Çevirmen erek metnin üreticisi yani erek metnin yazarıdır. Erek kitle tarafından kabul edilir, benimsenebilir ve en önemlisi anlaşılabilir çeviriler gerçekleştirmek ile yükümlüdür.

Yazılı çeviri gerçekleştiren çevirmen aynı zamanda iyi bir metin üreticisi olmalıdır. Özellikle edebiyat alanında çeviriler gerçekleştiren çevirmenler yazar becerileri sergileyebilecek nitelikler taşımalıdır.

Çeviri başlangıç noktası kaynak metin olan yeni bir metin oluşturma işidir. Yazılı çeviri gerçekleştiren bir çevirmen kendisinin bir metin yazarı olduğunun farkında olmalı, kendisini metin danışmanı, metin işlemcisi olarak görmeli ve bunun gerekliliklerini yerine getirmelidir (Baydan, 2013, s. 110).

Çevirmenlikte metin edincinin iki gerekliliği vardır: hem metin anlama/yorumlama gerektirir, hem de metin yazmayı içerir (Baydan, 2013, s. 111).

2. Eylem edinci (Bireysel, sosyal ve duygusal edinç)

Eylem edinci kavramı direkt olarak çeviri edinçleri kavramının altında kategorize edilebilecek bir kavram değildir. Bu sebepten dolayı çeviri edinçleri üst başlığı altında çok sık karşılaşılan bir edinç kavramı değildir ve akademik çeviri öğretimi süresinde öğrencilere spesifik olarak aktarılması hedeflenen bir edinç olarak çok fazla ele alınmamaktadır. Fakat öğrencilere mezuniyet sonrasında atılacak oldukları iş hayatlarında çok fayda sağlayabilecek bir edinimdir. Haldan (2018) bu edinçten iletişim edinci olarak bahsetmektedir ve iletişim uzmanı olması beklenen çevirmenin sahip olması gereken önemli bir edinç olduğunu belirtmektedir.

Üst edinç olarak eylem edinci kavramını kullanabileceğimiz bu edinç yukarıda belirtilen diğer edinçlerden farklı olarak çeviri sürecinde çok etkili olan bir edinç değildir. Çevirmenin çeviri işine ulaşmasında, müşteriler ile kuracağı iletişimde, müşteri ağı oluşturmasında, çeviri ücreti ile ilgili anlaşmalar ve iş sözleşmeleri oluşturmalarında, çevirmen olarak kendilerinin, ekiplerinin veya iş yerlerinin reklamını yapmalarında yardımcı olabilecek nitelikte bir edinçtir. Eylem edincine sahip bir çalışanın sosyal ve duygusal bakımdan da iş hayatında karşılaşacağı olası zorluklar ile baş edebilmesi gerekir. Yönetici veya müşteriler ile yaşanabilecek olası anlaşmazlıkları kişisel algılamadan çözebilmek de eylem edincinin getirdiği kazanımlardandır (Scheller-Boltz, 2010:220).

Bu edinç teorik bilgilerden ziyade uygulamalı bilgileri ve deneyimleri kapsamaktadır. Çevirmenin sektörde yer edinmesini, bilinçli ve rahat hareket edebilmesini destekler bir edinimdir. Eylem edincine sektör ayırmadan, çalışan her bireyin sahip olması beklenir.

3. Derslerin çeviri alt edinçlerine yönelik sınıflandırılması

Çevirmen yetiştirmeyi amaçlayan üniversitelerin Çeviribilim ve Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinde bu edinçleri geliştirmeye yönelik dersler verilmektedir. Aşağıdaki listede Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinde öğrencilere sunulan derslerin hangi çeviri alt edinçlerine hitap ettiği sınıflandırılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi lisans öğrencilerinin nitelikli birer çevirmen olabilmeleri için çeviri alt edinçlerinin tümüne hâkim olmaları hedeflenmektedir. Edinçlerin birbirleri ile kesiştikleri noktalar mevcuttur ve bu sebeplerden dolayı bir ders birden fazla edince hitap edebilmektedir. Bir ders birden çok edince hitap edebildiği gibi bazı dersler de bu çalışmada yer alan alt edinçlerin hiç birisine hitap etmiyor olabilir. Yine daha önce de belirtildiği gibi bu çalışmada alt edinçlerin tümüne değinilmemiştir. Üstelik çeviri edincine ait alt edinçler her geçen gün alanın araştırmacıları tarafından geliştirilmekte ve farklı kavramlar türetilmektedir. Aşağıda yer alan liste bu çalışma kapsamında incelenen sekiz çeviri alt edincine yönelik hazırlanmıştır. Çalışmada, literatürde çeviri alt edinçleri arasında çoğunlukla yer almayan, eylem edincine de değinildiği için ders çıktıları incelemesi kapsamında eylem edincine de yer verilmiştir. Eylem edinci çevirmene, çeviri işine ulaşmada kolaylık, iş veren ile doğru iletişim gibi iş hayatında birçok fayda sağlayacak, çeviri edincine ek bir yeti olarak düşünülebilir.

Liste öğrencilerin lisans eğitimi süresince toplamda sekiz yarıyılda aldıkları dersler doğrultusunda hazırlanmıştır. Ders bilgileri üniversitelerin internet sayfalarında bulunan güncel ders planlarından alınmıştır. Listede yer alan derslerin arasında pek çok seçmeli ders bulunmaktadır, bu sebepten dolayı listede bulunan her ders, her dönem verilmiyor olabilir.

Aşağıdaki sınıflandırma çalışma kapsamında bulunan üç üniversitenin 2022/2023 öğretim yılının güz dönemi içerisinde ilgili üniversitelerin resmi internet sayfalarında yayınlanmış bulunan ders listeleri ve hedefleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Güncel veriler doğrultusunda sekiz yarıyılda öğrencilere sunulan ders sayıları Sakarya Üniversitesinde toplamda 54 ders, İstanbul Üniversitesinde toplamda 49 ders ve Hacettepe Üniversitesinde toplamda 84 ders olarak tespit edilmiştir.

3.1. Dil edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Türk Dili, Dilbilim, Almanca, Çeviri Uygulamaları, Sözlü Anlatım, İngilizce, İngilizce I. Yabancı Dil, Karşılaştırmalı Yapı Çözümlemeleri, Sözlü İletişim, Yazılı ve Sözlü Metin Aktarımı, İnteraktif Almanca, 3. Yabancı Dil, Çevirmenler İçin Türkçe, Sözlü Çeviri Çalışmaları, Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Rusça II. Yabancı Dil, Söylem Çözümlemesi, Edimbilim ve Uygulamaları, Almanca-İngilizce Metin Çevirileri, Kontrol-Okuma-Düzeltme (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Çağdaş Türk Yazını, Karşılaştırmalı Dil İncelemeleri, Türk Dili, Anlatım Teknikleri, Yazınsal Metinler, Söylem ve Biçem Çözümlemeleri, Diliçi Çeviri, Genel Dilbilim, Dilbilim Alanları, Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Ek Dil, Yabancı Öğrenciler için Türk Dili, Çağdaş Alman Yazını, Yazınsal Metinler (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Türk Dili, Okuma Becerisi, Yazma Becerisi, Sözcük Bilgisi, Çevirmenler için Türkçe, Dilbilim, Duyduğunu Anlama ve Sözlü Anlatım, Yazılı Çeviriye Giriş, Almanca Dilbilgisi, Seçmeli Yabancı Dil, Almanca-Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilgisi, Almanca Konuşma, Türk İşaret Dili, Yazılı Metinden Sözlü Çeviri (akts.hacettepe.edu.tr)

3.2. Kültür edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Çeviri ve Çevirmenliğe Giriş, Almanca, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Karşılaştırmalı Ülke Bilgisi, Kültür ve İletişim, Çeviribilim, Kontrol-Okuma-Düzeltme, Farklı Metin Çevirileri, Çeviri Tarihi (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Anlatım Teknikleri, Kültür İnceleme, Yabancı Öğrenciler için Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Karşılaştırmalı Ülke Bilgisi, Yazınsal Metinler, Alman Kültürü ve Düşüncesi, Çeviri Piyasası, Çeviri ve Yazı Atölyesi, Geçmişte Çeviri ve Çevirmenlik, Çeviri Eleştirisi, Günümüzde Çeviri ve Çevirmenlik, Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Ek Dil (Dil ve Kültür) (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Çağdaş Türk Toplumu, Güncel Konular, Çeviri Tarihi ve Kavramları, Güncel Tartışmalar, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Alman Kültür Tarihi, Çağdaş Alman Toplumu, Çağdaş Türk Edebiyatı, Popüler Kültür, Kültürlerarası İletişim, Türk-Alman İlişkileri, Çeviri Tarihi ve Kavramları (akts.hacettepe.edu.tr)

3.3. Çeviri kuramları edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Çeviri Kuramları, Çeviri Yöntemleri, Çeviribilim, Çeviri Eleştirisi (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Çeviri Değerlendirme, Çeviribilim Semineri, Çeviribilime Giriş (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Çeviri Tarihi ve Kavramları, Çeviribilim Kavramları, Çeviri Kuramı, Metin İnceleme, Çeviride Düzeltme ve Son Okuma (akts.hacettepe.edu.tr)

3.4. Metin edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Çeviri ve Çevirmenliğe Giriş, Metindilbilim, Yazılı ve Sözlü Metin Aktarımı, Çevirmenler için Türkçe, Çeviri Yöntemleri, Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Uygulamalı Çeviri Atölyesi, Çeviri Projeleri, Kontrol-Okuma-Düzeltme, Farklı Metin Çevirileri (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Çeviribilim Alanları, Söylem ve Biçem Çözümlemeleri, Dilbilim Alanları, Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Öğrenci Grup Projesi (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Yaratıcı Yazarlık, Terimbilim, Sosyal Bilimler Metinleri Çevirisi, Yazılı Metinden Sözlü Çeviri, Metin İnceleme, Çeviride Düzeltme ve Son Okuma (akts.hacettepe.edu.tr)

3.5. Uzmanlık bilgisi edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Uzmanlık Alan Çevirileri, Ardıl Çeviri Teknikleri, Ticari Yazışmalar, Hukuk Alanı Bilgisi, Ekonomi Almancası, Hukuk Alanı Çevirisi, Yerelleştirme, Oyun Yerelleştirme, Uluslararası İlişkiler Alanı Çevirileri, Edebiyat Kavramları, Simultan Çeviri Teknikleri, Toplum Çevirmenliği, Farklı Metin Çevirileri, Sağlık Alanı Çevirileri, Teknik Çeviri, Medya Çevirisi (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı, Çeviri Piyasası, Özel Alan Çevirileri, Çeviribilim Alanları, Uzmanlık Bilgisi, Uzmanlık Çevirisi, Çeviri Yayıncılığı, Terimbilgisi, AB Metinleri ve Çevirisi, Çeviri ve Yazı Atölyesi, Proje (İnceleme), Çeviri Eleştirisi, Toplum Çevirmenliği, Öğrenci Grup Projesi (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Topluma Hizmet Uygulamaları, Çevirmenler için Tıp, Türk İşaret Dili, Proje Yönetimi, Tıp Çevirisi, Çevirmenlik Meslek Bilgisi, Bilimsel ve Teknik Metin Çevirisi, Tekstil ve

Kozmetik Metinleri Çevirisi, Sağlık Çevirmenliği, Terimbilim, Çevirmenler için Hukuk, Yerelleştirme, Çevirmenler için Bilim ve Teknik, Çevirmenler için Yazın, Yazılı Basın Çevirisi, Mizah Çevirisi, Spor Çevirmenliği, Kadın Araştırmaları ve Çeviri, Mahkeme Çevirmenliği, AB Metinleri Çevirisi, Teknik Metin Yazarlığı, Terim Çalışmaları, Avrupa Araştırmaları ve Topluluk Hukuku, Görsel Basın ve Film Çevirisi, Otomotiv Çevirisi, Çevirmenler için Ekonomi, Çeviri Eleştirisi, Çocuk Yazını Çevirisi, Patent Çevirisi, Acil Durum ve Afet Çevirmenliği, Hukuk Çevirisi, Ekonomi Çevirisi, Ticaret ve Hukuk Metinleri Çevirisi (akts.hacettepe.edu.tr)

3.6. Teknoloji edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Çeviri Uygulamaları, Bilgisayar Destekli Çeviri, Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı, Multimedya Çevirileri, Yerelleştirme, Oyun Yerelleştirme (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Temel Bilgi Teknolojileri, Kitle İletişim Araçları ve Metinleri, Çeviride Bilgi Teknolojileri (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Çeviri Araçları, Temel Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı, Bilgisayar Çevirisi (akts.hacettepe.edu.tr)

3.7. Sözlü çeviri edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Sözlü Anlatım, Çeviri ve Çevirmenliğe Giriş, Sözlü İletişim, Yazılı ve Sözlü Metin Aktarımı, Sözlü Çeviri Çalışmaları, Ardıl Çeviri Teknikleri, Simultan Çeviri Teknikleri, Toplum Çevirmenliği (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Sözlü Dil Edinci, Sözlü Çeviri Becerileri, Uygulamalı Sözlü Çeviri Türleri (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Duyduğunu Anlama ve Sözlü Anlatım, Yazılı Metinden Sözlü Çeviriye Giriş, Almanca Konuşma, Not Alma Teknikleri ve Ardıl Çeviriye Giriş, Söylem Çözümlemesi, Genel Çeviri, Sözlü Çeviriye Giriş, İleri Not Alma Teknikleri, Ardıl Çeviri, Andaş Çeviri, Konferans Çevirmenliği, Sözlü Çeviri Çalışmaları, Sözlü Çeviride Sunuş Teknikleri, Yazılı Metinden Sözlü Çeviri (akts.hacettepe.edu.tr)

3.8. Yazılı çeviri edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Çeviri ve Çevirmenliğe Giriş, Yazılı Anlatım, Yazılı ve Sözlü Metin Aktarımı (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

İstanbul Üniversitesi: Yazılı Dil Edinci, Yazılı Çeviri Becerileri, Yazınsal Metinler, Diliçi Çeviri, Yazınsal Çeviri, Çeviri ve Yazı Atölyesi (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Yazılı Çeviriye Giriş, Yazılı Çeviri, Söylem Çözümlemesi, Yaratıcı Yazarlık, Genel Çeviri, Yazın Çevirisi, Popüler Yazın Çevirisi, Çevirmenler için Yazın, Çeviri Atölyesi (akts.hacettepe.edu.tr)

3.9. Eylem edincine yönelik sunulan dersler:

Sakarya Üniversitesi: Staj (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

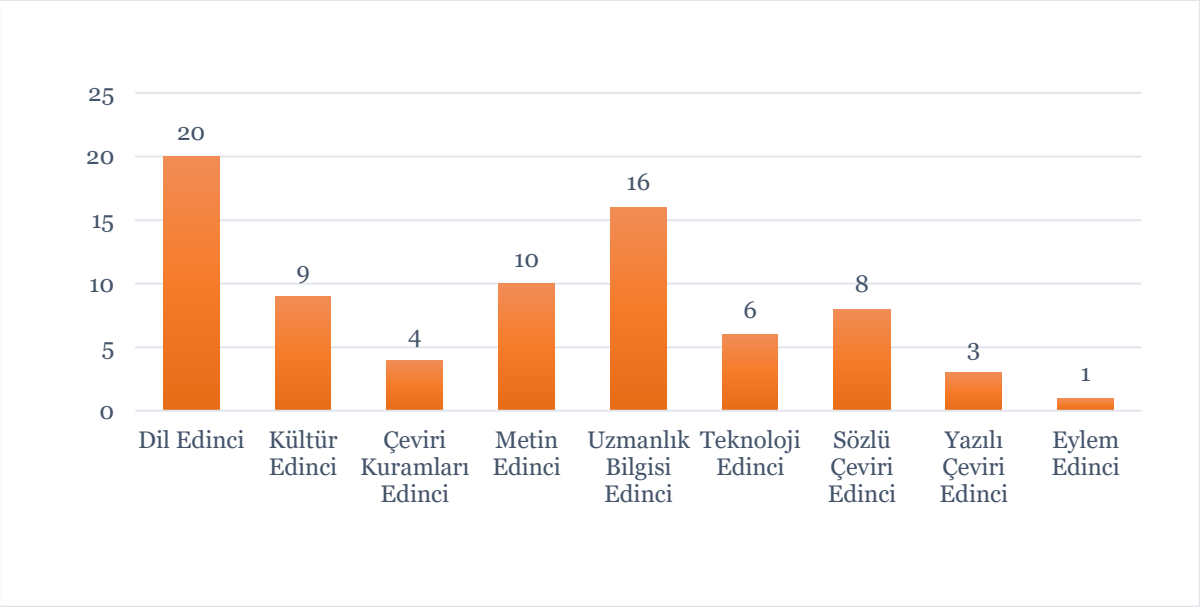
İstanbul Üniversitesi: Staj Değerlendirme (ebs.istanbul.edu.tr)

Hacettepe Üniversitesi: Çeviri Stajı (akts.hacettepe.edu.tr)

4. Derslerin dağılımı

Aşağıdaki grafiklerde Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinde Almanca Mütercim Tercümanlık lisans öğrencilerine sunulan derslerin çeviri alt edinçlerine göre dağılımı gösterilmektedir. Grafikler bu çalışmanın 3.1.-3.9. numaralı başlıkları altında kategorize edilmiş derslerin sayısal karşılıklarını göstermektedir ve çalışma kapsamında oluşturulmuştur. Grafikler üzerinden yukarıda listelenmiş olan derslerin sayısal karşılıkları görselleştirilmiş ve çalışma kapsamındaki üniversiteler içerisinde çeviri alt edinçlerine hitap eden derslerin sayıları arasında bir karşılaştırma yapmak da mümkün olmuştur. Üniversiteler arasında ders sayılarında farklılık gözlemlenebilir. Bu çalışmadaki amaç ders sayıları arasındaki farklılıkları ölçmek değil, öğrencilere kazandırılmak istenen çeviri alt edinçleri arasındaki önceliği tespit etmektir. Dersler iligili ünversitelerin resmi internet sayfalarında bulunan ders öğrenme çıktıları başlığı altında verilen bilgiler doğrultusunda kategorize edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi bu çalışma 2022/2023 öğretim yılı içerisinde öğrencilere sunulan güncel ders planları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Farklı dönemlerde, özellikle öğrencilere sunulan seçmeli derslerde farklılık gözlemlenebilir.

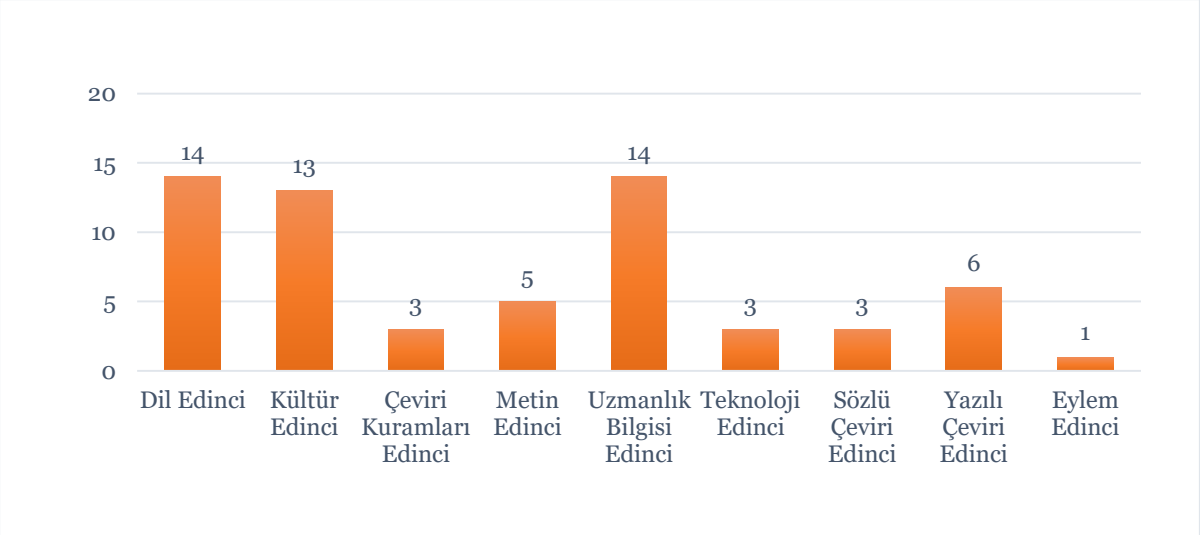
Şekil 1: Sakarya Üniversitesi - Çeviri alt edinçlerine göre kategorize edilmiş derslerin sayısal olarak görselleştirilmesi (ebs.sabis.sakarya.edu.tr)

Bu grafik sekiz yarıyıl içerisinde sunulan dersleri kapsamaktadır. Grafikten de görüleceği üzere Sakarya Üniversitesinde dil edincine ve uzmanlık bilgisi edincine yönelik verilen dersler çoğunluktadır. Grafik incelendiğinde sözlü çeviri edincinin gelişmesine katkı sağlayacak olan derslerin, yazılı çeviri edincinin gelişimine yönelik sunulan derslerden fazla olduğu dikkat çekmektedir. Fakat spesifik olarak yazılı çeviri edincine yönelik sunulan dersler az görünse de aslında öğrencilerin çeviri gerçekleştirdikleri her derste aynı zamanda yazılı çeviri edinçlerinin de gelişmeye devam edeceğini belirtmek gerekmektedir. Öğrenciler özellikle uzmanlık bilgisi edincine yönelik sunulan derslerde yoğun bir şekilde çeviri gerçekleştirmektedirler. Eylem edincine yönelik verilen ders zorunlu staj uygulamasını kapsamaktadır.

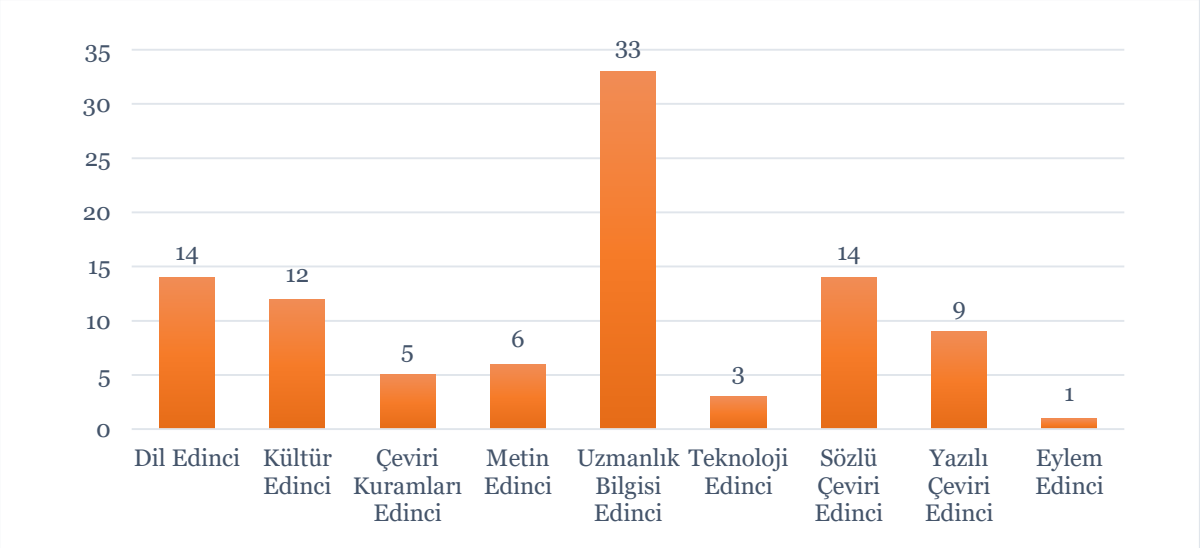
Zorunlu staj uygulaması Sakarya Üniversitesinde altıncı yarıyılın sonunda bir ay olarak uygulanmaktadır.

Şekil 2: İstanbul Üniversitesi - Çeviri alt edinçlerine göre kategorize edilmiş derslerin sayısal olarak görselleştirilmesi (ebs.istanbul.edu.tr)

İstanbul Üniversitesinde dil edincine ve uzmanlık bilgisi edincine yönelik verilen dersler eşit bir şekilde ilk sırada gelmektedir. Bu iki edince yönelik verilen derslere çok yakın bir oranla kültürlerarasılık edincine yönelik verilen dersler gelmektedir. Yazılı çeviri edincine yönelik verilen ders sayısı diğer iki üniversiteye göre sözlü çeviri edincine yönelik verilen derslerden iki katı fazladır. Bu durum sözlü çeviri edincine yönelik sunulan ders sayılarının yazılı çeviri edincinin gelişimine yönelik sunulan ders sayılarından fazla olan Sakarya Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinden ayrışmaktadır. Yine burada da yazılı çeviri edincinin çeviri yapılan her bir ders içerisinde gelişim göstermeye devam edeceğini belirtmek gerekmektedir. Eylem edincinin gelişmesine katkı sağlayacak olan staj uygulaması İstanbul Üniversitesinde altıncı yarıyılın sonunda, yaz döneminde bir ay olarak uygulanmaktadır.

Şekil 3: Hacettepe Üniversitesi - Çeviri alt edinçlerine göre kategorize edilmiş derslerin sayısal olarak görselleştirilmesi (akts.hacettepe.edu.tr)

Bu grafikten hareketle Hacettepe Üniversitesinin öğrencilerini uzmanlık alanlarına yönlendirdiği ve ağırlıklı olarak uzmanlık alanı dersleri verdiği söylenebilir. Hacettepe Üniversitesinde uzmanlık bilgisi edincine yönelik sunulan ders sayısı Sakarya Üniversitesi ile karşılaştırıldığında 17 ders daha fazla, İstanbul Üniversitesi ile karşılaştırıldığında ise 14 ders daha fazladır. Dil edinci ve sözlü çeviri edincine yönelik sunulan dersler eşit ders sayısı ile ikinci sırada gelmektedir. Yazılı çeviri edincinin gelişimine etki edecek olan derslerin sayısı sözlü çeviri edincinin gelimine yönelik sunulan derslerden daha azdır. Fakak yine burada da yoğun bir şekilde çeviri uygulamalarının yapılacağı her ders ile birlikte yazılı çeviri edincinin de gelişim göstermeye devam edeceği belirtilmelidir. Hacettepe Üniversitesinde de diğer iki üniversitede olduğu gibi staj uygulaması dersinin çıktıları eylem edincine katkı sağlamaktadır. Staj uygulaması Hacettepe Üniversitesinde en az 20 iş günü, en çok 60 iş günü olarak uygulanmaktadır ve öğrenciler stajlarını dördüncü yarıyıldan itibaren istedikleri bir zamanda yapabilmektedirler.

Grafikler incelendiğinde ve birbirleri ile karşılaştırıldıklarında, ders sayıları farklılık göstersede üç üniversitenin öncelikleri arasında öğrencilerine dil edinci, uzmanlık bilgisi edinci ve kültür edincini aktarmak olduğu söylenebilir. Yine üç üniversitede de eylem edincine yönelik sunulan dersin bir adet ile sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Fakat başta da belirtildiği gibi burada listelenmiş olan derslerin arasında seçmeli dersler de bulunmaktadır ve yeterli sayıda öğrenci tarafından tercih edilmedikleri takdirde her dönem açılmayacaklardır, dolayısıyla farklı öğretim dönemlerinde farklı ders sayıları ortaya çıkabilir.

Sonuç

Günümüzde doğru, erek kitle tarafından anlaşılabilir ve amacına uygun bir çeviri gerçekleştirebilmek için çevirmenlerin çeviri edinçlerine sahip olmasının gerekliliği çeviribilim alanında uzman birçok insan tarafından kabul edilmektedir. Üniversiteler öğrencilerine bu edinçleri kazandırmaya ve sektöre çeviri edinçlerinin bilincinde profesyonel çevirmenler kazandırmaya büyük önem vermektedirler. Derslerin içerisine eklenmiş bu bilgi birikimleri öğrencilere doğal ders ortamında sunulmaktadır. Akademik çeviri öğretimi görmüş çevirmenler elde ettikleri bu çeviri edinçlerini her zaman güçlü ve aktif tutmaya devam ettikleri sürece sektörde iyi bir yere sahip olabileceklerdir.

Nitel araştırma yöntemi ile hazırlanan bu çalışma konu ile ilgili literatür taraması ve doküman analizi yapılarak edinilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında bulunan Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinin 2022/2023 öğretim yılına ait ders listeleri ve her bir ders için hazırlanmış olan ders öğrenim çıktıları tek tek incelenerek çalışma içerisinde bulunan 3.1.-3.9. bölümlerinde verilen alt başlıklar altında kategorize edilmiştir. Çalışma ile Türkiye'nin köklü üç üniversitesinin Almanca Mütercim Tercümanlık bölümlerinde öğrencilere sunulan derslerin içeriklerinin hangi çeviri alt edincinin kazanımına katkı sağladığını tespit etmek amaçlanmıştır. Nitekim çalışma kapsamındaki üniversitelerin, ders sayıları farklılık gösterse de öğrencilerine sundukları dersler ile birlikte çeviri alt edinçlerini kazandırmayı amaçladıkları yukarıdaki grafiklerden anlaşılmaktadır. Grafiklerden de görüleceği üzere çalışma kapsamında bulunan Sakarya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinde ders sayıları farklılık göstermekle birlikte ilk iki sırada dil ve uzmanlık bilgisi edinçleri gelmektedir. Bu bilgi doğrultusunda çalışma kapsamındaki üniversitelerin en büyük önemi dil ve uzmanlık bilgisi edinçlerine verdikleri söylenebilir.

Çalışma doğrultusunda üç üniversiteninde Mütercim ve Tercümanlık bölümlerinde yeterli sayıda seçmeli ve zorunlu ders imkanları sunularak öğrencilerde çeviri edincinin oluşabilmesi adına iyi bir zemin hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Elbette sunulan bu imkanlardan ne ölçüde yararlanıldığı

öğrenci profiline göre de değişiklik göstermektedir. Sunulan ders imkanlarını etkili bir şekilde değerlendirecek olan öğrencilerin mezun olduklarında çeviri edinçleri ile ilgili teorik açıdan donanımlı birer çevirmen olarak iş hayatında yer almak için hazır olacakları söylenebilir. Üniversiteler tarafından öğrencilerin edindikleri bu teorik bilgileri başarılı bir şekilde uygulamaya başlayabilmeleri için zorunlu staj dersleri konulmaktadır. Fakat çalışma sırasında zorunlu staj uygulamasının Sakarya Üniversitesinde toplamda 1 ay, İstanbul Üniversitesinde toplamda 1 ay, Hacettepe Üniversitesinde ise en az 20 iş günü, en çok 60 iş günü olarak uygulandığı tespit edilmiştir. Bu sürelerin öğrencilerde eylem edincinin gelişmesi için yeterli olup olmadığı tartışılabilir. Üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmını henüz iş hayatına dair çok fazla tecrübeye sahip olmayan genç bir kitlenin oluşturduğu söylenebilir. İş verenlerin bir kısmının da çalışacak olan kişilerden tecrübe sahibi olmalarını bekledikleri bilinmektedir. Bu durumda çalışmada bahsi geçen ve öğrencilerin uygulamadaki yetilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak olan, eylem edincinin de öğrencilerde etkili bir gelişim gösterebilmesi adına var olan uygulamalara, imkanlar doğrultusunda ek çalışmalar getirilebilir. Çevirmen olmak için teorik olarak hazır olan yeni mezunların sektöre hızlı bir şekilde adım atabilmeleri için uygulamadaki deneyimlerinin de arttırılması öğrencilere katkı sağlayabilir.

Kaynakça

Akalın, R. (2016). Akademik Çeviri Eğitimi Açısından Çeviri Edinci Kavramı ve İçerimleri, Diyalog 2016/2: 56-65, Edirne.

Akalın, R. & Gündoğdu M. (2010). Akademik Çeviri Eğitiminin Temel İlkeleri Üzerine Düşünceler: Uygulanan Ders İzlenceleri Bağlamında Hedefler ve Beklentiler, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 79-93.

Amman, M. (2008). Akademik Çeviri Eğitimine Giriş. (Çev. D. Ekeman), Multilingual Yayınları, İstanbul.

Aslan, E. (2020). Çeviribilimden İzdüşümler 1, 5. Bölüm Çeviri Eğitimi ve Yabancı Dil Edinci, Kesit Yayınları, İstanbul.

Baydan, E. B. (2013). Çeviri Eğitiminde Çeviri / Çevirmenlik Edinci: Problem Çözme ve Karar Verme Konusunda Bir Farkındalık Uygulaması, İ.Ü. Çeviribilim Dergisi, Sayı: 7 (2013) s. 103-125.

Bildik, C. (2015). Akademik Çeviri Eğitimi ve Çevirmen Yeterlilikleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, İstanbul.

Can, M. Z. (2015). İdeolojik Çeviri Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi Örneğinde, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.

Durukan, E. & Çelikay, M. K. (2018). Çeviri Edinci Kavramına Yönelik Kapsayıcı Bir Tanım Önerisi, Turkish Studies, Language / Literature, Volume 13/12, Spring 2018, p. 161-176, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13601, ISSN: 1308-2140, Ankara-Turkey.

Eser, O. (2013). Çeviri Eğitiminde Edinç Kavramının Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Doktora Programı, İstanbul.

Eruz, S. (2008). Akademik Çeviri Eğitimi Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Eruz, S. (2004). Çeviri Bir Sanat Mıdır? Çevirmen Yetiştirme Sürecinde Akademik Çeviri Eğitimi. Internationales Übersetzungssymposium -Übersetzung- und Übersetzerprobleme. (Uluslararası Çeviri Sempozyumu -Günümüzde Çeviri ve Çevirmen Sorunları), 11-12 Ekim 2004, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Gündoğdu, M. (2004). Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi. 4. Uluslararası Dil, Yazın ve Multilingual.

Haldan, A. (2016). Çeviri Eğitiminde Çeviri Edinci Geliştirme Alışkanlıkları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Haldan, A. (2018). Skopos Kuramı, Çeviri Edinci ve Çeviribilim Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: II, Sayı: 2, Yıl: Temmuz-Aralık 2018.

Haldan, A. (2021). Çeviri Eğitiminde Çeviri Edinci Geliştirme Alışkanlıkları, Rating Academy Yayınları, E-ISBN: 978-625-7047-53-1, Çanakkale.

Kansu-Yetkiner N. (2009). Çeviribilim Edimbilim İlişkisi Üzerine, İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, Yayın No.52, İzmir.

Köktürk Ş. & Kaş B. (2021). Akademik Çeviri Programları Kapsamında Eğitim, Öğretim, Eğitim Programı ve Öğretim Programı Kavramlarının Değerlendirilmesi, Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2021, Sayı: 8, Sayfa: 96-110, DOI:10.48131/jscs.988092.

Oflaz, A. (2015). Yabancı Dil Öğretiminde Duygu Temelli Bellek Stratejileri Uygulamalarıyla Kelime Bilgisi Geliştirmenin Öğrencilerin Edim ve Edinç Düzeylerine Etkileri, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun.

Öncü M. T. & Üründü H. (2017). Çeviribilimin Paradigmaları III, Çeviri Seçkisi, Hiperlink Yayınları, ISBN: 978-605-9143-46-2, İstanbul.

Özdemir, İ. (2011). Kültürlerarası İletişimin Önemi, folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:66, 2011/2.

Reiß K. & Vermeer H. J. (1991). Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie, Max Niemeyer Verlag, Tübingen.

Scheller-Boltz, D. (2010). Kompetenzanforderungen an Übersetzer und Dolmetscher, Das Wort. Germanistisches Jahrbuch Russland 2010, 213-233.

Şevik, N. & Gündoğdu, M. (2018). Çeviri Eğitiminde Çevirmen Adayı Öğrencilerin Edinmesi Gereken Temel Becerilere Bir Üst Bakış, IHEAD Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, e-ISSN 2528-9632, 2018, 3(1), 78-89.

Türkmen, G. (2020). Çeviri ve Çevirmen Edinci Kapsamında Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Bölümü Derslerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi.

Yazar, U. (2014). Çeviribilim Bölümlerinde Verilen Derslerin, Özellikle Bilgi Teknolojileri Derslerinin, Çeviri Edinci Kazanılmasına Katkısı, Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 12, 88-99.

Yazıcı, M. (2011). Çeviribilimde Araştırma, Multilingual, ISBN: 975-6008-73-3, Topkapı-İstanbul.

Yıldız, M. (2016). Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinin Özel Alan Çevirisi Kapsamında Yazılı Çeviri Edinçlerinin Ölçülmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Anabilim Dalı Doktora Tezi.

İnternet kaynakları

https://akts.hacettepe.edu.tr/program_yeterlilik_detay.php?prg_ref=PRGRAM_00000000000000000000091&birim_kod=514&submenuheader=2&prg_kod=514, erişim: 24 Kasım 2022.

https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=16926&birim=almanca_mutercim_ve_tercumanlik___lisans_programi__(orgun_ogretim)&yil=2021, erişim: 18 Kasım 2022.

https://ebs.sabis.sakarya.edu.tr/Birim/DersPlan/37149, erişim: 17 Kasım 2022.

https://sozluk.gov.tr/, erişim: 18.10.2022.

https://www.bibb.de/de/8570.php, Bundesinstitut für Berufsbildung, erişim: 11.11.2022.

https://www.prueferportal.org/de/prueferportal_74664.php, erişim: 11 Kasım 2022.

https://ebs.sabis.sakarya.edu.tr/Ders/Detay/590358, erişim: 20 Ocak 2023.